

group (EG), professional level - in 36,2 per cent of experiment subjects including 51,4 per cent in EG and 48,6 per cent in CG and basic level - in 56,3 percent of respondents, including 50,9 per cent of EG representatives and 49,1 per cent of CG representatives.

According to the development of intellectual component of future social pedagogists' IC, the groups under study are characterized by qualitative homogeneity, and their quantitative indicators – by their insignificant difference. In general, on the stage of ascertaining experiment the groups under study have the basic level of intellectual component of future social pedagogists' IC.

As for the behavioral component of future social pedagogists' informational culture (IC) on the stage of ascertaining experiment we conclude that the higher level of this component was found in 9,9 per cent of experiment subjects including 47,7 per cent in EG and 52,3 per cent in CG, professional level - in 32,1 per cent of experiment subjects including 51,9 per cent in EG and 48,1 per cent in CG, basic level – in 58,0 per cent of respondents, including 49,4 per cent of EG representatives, and 50,6 per cent of CG representatives.

According to the development of behavioral component of future social pedagogists' IC, at the stage of ascertaining experiment the groups under study are characterized by qualitative homogeneity, and their quantitative indicators – by their insignificant difference.

In general, on the stage of ascertaining experiment the groups under study have the basic level of behavioral component of future social pedagogists' IC.

In its turn, as for the professional component of future social pedagogists' IC on the stage of ascertaining experiment we conclude that the higher level of this component was found in 6,5 per cent of experiment subjects including 40,8 per cent in EG, and 59,2 per cent in CG, professional level – in 39,7 per cent of experiment subjects including 49,7 per cent in EG and 50,1 per cent in CG and basic level – in 53,8 per cent of respondents, including 51,4 per cent of EG representatives, and 48,6 per cent of CG representatives.

According to the development of professional component of future social pedagogists' IC, at the stage of ascertaining experiment the groups under study are characterized by qualitative homogeneity, and their quantitative indicators – by their insignificant difference.

In general, on the stage of ascertaining experiment the groups under study have the basic level of professional component of future social pedagogists' IC.

Originality. The results given in the paper are obtained for the first time.

Conclusion. Future prospects of the study we see in the need to carry out a statistical analysis of the results of forming experiment to detect levels of systemic development of future social pedagogists' IC.

Key words: *experimental work, ascertaining experiment, questionnaires, statistical analysis, informational culture, the learning process, the control group, the experimental group.*

УДК 37.013.32

Сігаєва Л.Є., доктор педагогічних наук,
професор, зав. кафедри управління та
моніторингу якості освіти ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»;
Білобровко Т. І., кандидат філософських наук,
доцент кафедри управління та моніторингу
якості освіти, завідувач відділенням
післядипломної освіти ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАГАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОСТІ

Наголошено, що вища освіта стає важливим елементом інфраструктури ринку праці, оскільки більшість складових якості робочої сили формуються та розвиваються у процесі професійної підготовки. Акцентовано на тому, що проблема якості освіти набуває особливого значення в умовах, коли Україна обрала європейський шлях розвитку. Європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти заохоченням до співпраці між країнами – членами ЄС і, якщо необхідно, підтримки і доповнення їх дій, поважаючи водночас відповідальність країн-членів за зміст навчання й організацію освітніх систем, їхню культурну та мовну різноманітність.

Авторами розкрито поняття «якість освіти», «якість вищої освіти», визначено три основних підходи до оцінювання якості освіти: репутаційний, результативний і загальний; обґрунтовано необхідність створення незалежних агентств із гарантування якості освіти; розглянуто якість вищої освіти як багатоаспектне поняття, що поєднує якість особистості, якість змісту освіти та якість освітніх технологій.

Ключові слова: *освіта; якість освіти; якість вищої освіти; система якості; вищі навчальні заклади; компетентність; компетентнісний підхід; педагогічні технології.*

Постановка проблеми. У новому тисячолітті, в епоху інформатизації та високих технологій конкурентоспроможність країн на світовому ринку значною мірою залежить від рівня освіченості людей, розвитку їхніх творчих сил, готовності і вміння перенавчатися, здобувати нові знання, жити і трудитися в постійно мінливому світі. Загально відомо, що місце країни у світі визначається рівнем її освіти і культури.

Сучасне суспільство має потребу в високоосвічених і мотивованих фахівцях, які здатні виконувати відповідні функції в державних і приватних організаціях, тому держава зацікавлена в забезпеченні високої якості підготовки майбутніх фахівців.

Мета статті. Для України модернізація системи контролю якості постає актуальною проблемою, у першу чергу, у контексті загальноєвропейського простору вищої освіти. Акцентуючи на цьому, плануємо привернути увагу науковців до проблеми якості вищої освіти як загальної тенденції сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У нових умовах вища освіта стала важливим елементом інфраструктури ринку праці, оскільки більшість складових якості робочої сили формуються і розвиваються у процесі професійної підготовки. Досягнення якісно нового стану сучасного суспільства неможливе без кардинального покращення рівня підготовки фахівців вищої кваліфікації. Перед системою вищої освіти постає завдання підготувати не тільки фахівців, які володітимуть методами й засобами діяльності у визначеній сфері, але й зможуть ефективно застосувати отримані знання в умовах конкурентної економіки будь-яких країн світу. Зазначене пов'язане з необхідністю досягти у процесі професійної підготовки особистості певних вимог, сукупних характеристик, які будуть свідчити про професійну компетентність фахівця, його соціальну спрямованість, ціннісну орієнтацію, можливість задовольнити і власні духовні й матеріальні потреби, і потреби суспільства.

В Україні важливість цієї проблеми підтверджується активним процесом реформування системи вищої освіти, яке розпочалося прийняттям Конституції України, низки Законів України «Про освіту» (2001), «Про вищу освіту» (2002), (2014). «Про загальну середню освіту» (2011), а також Постанов Кабінету Міністрів України: від 25.08.2004 р. за № 1095 «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти»; від 31.12.2005 р. за № 1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти»: від 14.12.2011 р. за № 1283 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» та Указів Президента України: від 04.07.2005 р. за № 1013/2005 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (створення національної системи моніторингу якості освіти); від 20.03.2008 р. за № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні»; від 30.09.2010 р. за № 926/2010 р. «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»; від 17.04.2002 р. за № 347/2002 «Національна доктрина розвитку освіти» .

Прийняті закони та відповідні чинні нормативні документи України сприятимуть подальшому розвитку наукових досліджень у сфері професійної освіти, що зорієнтована на пріоритетний розвиток особистості, кваліфікація якої відповідала б міжнародному та європейському рівням.

Виклад основного матеріалу. Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Висунення проблеми якості на перший план зумовлене об'єктивними чинниками: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності; по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці. Проблема якості освіти в Україні стала особливо актуальною останніми роками. Яскравим вираженням цієї тенденції є введення відповідних положень до нормативних документів, а також розвиток інституційних механізмів, що забезпечують якість освіти вищих навчальних закладів.

У сучасній Європі вона сприймається як об'єкт суспільного єднання і консолідації різних національних освітніх систем. Так, в угоді ЄС (ст. 149) зазначається, що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти заохоченням до співпраці між країнами – членами ЄС і, якщо необхідно, підтримки і доповнення їх дій, поважаючи водночас відповідальність країн-членів за зміст навчання й організацію освітніх систем, їх культурну та мовну різноманітність.

Якість освіти в Україні розглядається здебільшого як: якість освітнього середовища; якість реалізації освітнього процесу; якість результатів освітнього процесу.

З виходом до міжнародних освітніх програм якість освіти має розглядатися як: ступінь відповідності реальних результатів освіти ринковій кон'юктурі; показник матеріально-технічної і ресурсної забезпеченості освітнього процесу; комплексний показник чинників престижності й економічної ефективності освіти; показник досконалості змісту, технологій і системи оцінювання досягнень; показник інвестиційної принадності освіти тощо.

Нині стає все більш зрозумілим, що відповідність реальних результатів і змісту освіти вищих навчальних закладів державним стандартам є необхідною, але недостатньою умовою якості. Тому досягнення оптимальної якості професійної освіти зумовлено створенням системи якості, яка на рівні конкретного вищого навчального закладу забезпечувала б узгоджену реалізацію державних, суспільних і особистих інтересів.

Філософські словники визначають «якість» як категорію, що виражає сукупність суттєвих ознак, особливостей і властивостей, які дозволяють відрізнити один предмет від іншого й надають йому визначеність. Якість предмета чи явища не зводиться до окремих його властивостей, а пов'язана з предметом як цілим, охоплює його повністю та є невід'ємним від нього. Тому якість пов'язують з існуванням предмету [1].

У педагогічну теорію й практику ввійшла категорія «якість освіти». У зв'язку з цим відзначимо доробки С. Архангельського, Б. Бім-Бада, Б. Гершунського, І. Зимньої, Н. Кузьминої, А. Петровського, І. Підласого, П. Підкасистого, М. Поташніка, Г. Савельєвої, Н. Селезньової, М. Скаткіна, А. Суббето та інших. На думку багатьох учених, якість освіти визначається як ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Якість у загальному вигляді – це відповідність певній меті, це сукупність характеристик продукту або послуги, це задоволення вимог споживача. Якість – це відповідність предмета як результату праці деяким заданим стандартам.

Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси і т.д.) та якості освітніх процесів (наукова та навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців. У світовій практиці застосовуються три основних підходи до оцінювання якості освіти: *репутаційний* (на основі експертних оцінок), *результативний* (за об'єктивними показниками) і *загальний*. Кількість підходів

може бути більшою: традиційний (престижність ВНЗ), науковий (відповідність стандартам), менеджерський (задоволення клієнта), споживчий (сам споживач визначає якість), демократичний (користь вищого закладу для суспільства) та ін. [2]. Більшість дослідників вважають, що якість вищої освіти – багатоаспектна категорія. У своєму розумінні якості вищої деякі вчені розглядають якість як спеціальний процес, спрямований на позитивний результат на «виході»; процес удосконалення освітнього процесу; відповідність цілям, які враховують запити, вимоги й очікування споживачів; результат капіталовкладень; трансформації, зміни, які розширюють можливості для студентів або виявляються в розвитку нових знань [3].

Якість вищої освіти трактують як комплекс характеристик результатів освітнього процесу у ВНЗ, які визначають послідовне, ефективне формування компетентності, професійної свідомості, організаційної культури, здатності до самоосвіти [4]. Якість вищої освіти у педагогічній літературі визначається як складна категорія, що поєднує якість особистості, якість змісту освіти та якість освітніх технологій [5]. Проте зазначимо, що визначення категорії «якість вищої освіти» потребує ґрунтовного дослідження. При цьому, показниками якості освіти виступають: особиста результативність студента (учня); загальна та якісна успішність; якість навченості; успіхи в олімпіадах, конкурсах, конференціях; вступ до ВНЗ.

Якщо раніше пріоритетом був обсяг засвоєних молодим фахівцем знань та алгоритмів їх відтворення за зразком, то в останні роки акцент змістився на здатність випускника ВНЗ адаптуватися у професійному середовищі, творчо використовувати когнітивні та кредитивні здібності при розв'язанні життєвих і професійних завдань, самостійно здобувати нові знання, мати відповідальну громадську позицію, духовність, загальну культуру і правову свідомість.

Проте ці значні зусилля постійно наштовхуються на низький рівень шкільної освіти, а також невідповідність отриманих у ВНЗ знань, умінь рівню сучасних технологій. Крім того, загострено протиріччя: між складними різноманітними завданнями майбутньої діяльності фахівців та регламентованим змістом освітніх програм; між необхідністю індивідуального підходу до розвитку здібностей студентів та масовим характером проведення навчальних занять; між потребою сформувати у студентів здатність до самостійного отримання й застосування знань та недостатнім рівнем організації самостійної діяльності студентів. Усе це свідчить про недостатній рівень педагогічного забезпечення якості освіти у ВНЗ. Саме тому, у вітчизняній і світовій педагогіці проблеми якості вищої освіти стали визначальними в пошуках науковцями оптимальних форм, методів і засобів навчання у вищій школі, змістовому наповненні дисциплін, побудові процесу професійної підготовки, створенні умов для розкриття потенціалу студентів, спрямування їхньої самореалізації. Вищі навчальні заклади застосовують різні кроки з метою підвищення якості освіти: оновлюється зміст освіти відповідно до сучасних вимог, застосовуються методики викладання предметів з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, упроваджуються нові технології навчання, відбувається трансформація навчальних закладів, зміни у фінансово-економічному, матеріально-технічному, інформаційному, кадровому, правовому їх забезпеченні тощо.

На наш погляд, оскільки перелік соціальних потреб містить і ключові, і професійні компетентності, то якість освіти необхідно оцінювати з позиції компетентнісного підходу, який дозволяє найбільш повно виявити результати навчання й виховання особистості майбутнього фахівця, а також їх відповідність очікуванням суспільства, держави і людини. Зазначимо, що на сучасному етапі під впливом розвитку суспільства, економіки й науки виник компетентнісний підхід у розумінні якості вищої освіти, що відображає прагнення учасників освітнього процесу підвищити його ефективність при збереженні фундаментальності результатів вищої освіти. Тому

розуміння якості вищої освіти в останні роки в зарубіжній педагогічній науці фактично поєднує компетентнісний підхід з концепцією розвитку. Це дозволяє сформулювати критерії якості вищої освіти, що відповідають сучасним цілям професійної освіти, а також вимогам суспільства, особистості й ринку праці.

Підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо сутності якості вищої освіти дозволяють констатувати пріоритетність цього питання в модернізації системи професійної підготовки країни відповідно до вимог сучасності та вважати провідним підходом щодо визначення якості освіти саме компетентнісний.

Незважаючи на те, що питання якості освіти не нові для вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки, проте сучасний погляд на концепцію якості освіти тільки формується: визначають підходи, аспекти і критерії якості.

У європейських університетах до 80-х рр. XX ст. проблему якості освіти тільки декларували, оскільки реальні механізми й інструменти забезпечення не були розроблені. Тільки в 90-х рр. минулого століття система якості вищої освіти починає швидко розвиватися, що було зумовлене певними чинниками: зростанням масовості вищої освіти; зацікавленістю роботодавців у якісній підготовці фахівців; зменшенням обсягів державного фінансування вищої освіти з одночасною вимогою щодо ефективності витрат отриманих вищими навчальними закладами коштів; підвищенням вимог суспільства щодо прозорості й відкритості діяльності університетів; формуванням конкурентного середовища серед університетів.

Процеси з забезпечення якості вищої освіти починають відбуватися спочатку в окремих країнах Європи, потім у вигляді пілотних проектів під керівництвом міністерства освіти Євросоюзу. Згодом було створено Європейську мережу забезпечення якості у вищій освіті (the Europe Network for Quality Assurance in Higher Education, ENQA), яка почала свою роботу в 2000 р. з метою формування єдиних критеріїв і методології оцінювання якості.

Нині основні підходи до трактування якості вищої освіти в багатьох зарубіжних країнах практично повністю окреслені. На Всесвітній конференції з питань розвитку вищої освіти у XXI ст. (1998) було запропоновано таке визначення: «Якість у сфері вищої освіти є багатобічною концепцією, яка повинна охоплювати всі її функції й види діяльності: навчальні й академічні програми; наукові дослідження й стипендії; забезпечення кадрами; студентів; споруди; матеріально-технічну базу; обладнання; роботу для суспільства й академічне середовище» [6, с. 5–12]. Розширення й поглиблення Болонського процесу на теренах пострадянських країн вимагає створення національних систем якості вищої освіти й її відповідності європейським і світовим стандартам. Проте, як зазначає Г. Скок, неможливо повністю запозичити чужу національну систему якості вищої освіти, що, передусім, пов'язане з розумінням самої категорії «якість освіти» [7]. Надзвичайно важливим є посилення роботи зі створення систем менеджменту якості вищої освіти і незалежних агентств гарантування якості вищої освіти.

Як свідчить світова практика, упровадження систем якості у вищих навчальних закладах дозволяє вишу: суттєво покращити й оптимізувати свою діяльність і підвищити результативність роботи; посилити акцент на меті своєї діяльності і досягненні очікувань споживачів; досягти і стабільно підтримати високу якість своїх послуг для задоволення потреб і вимог споживачів; збільшити задоволеність споживачів; отримати визнання з боку замовників через процедуру сертифікації; узяти участь у тендерах, у тому числі міжнародних, щодо надання освітянських послуг на вигідних умовах [7]. При цьому слід розуміти, що система якості може лише допомогти ВНЗ у досягненні цілей, що стоять перед організацією, але сама по собі система якості не здатна привести до покращення навчального процесу або

якості навчальних послуг, вона не може розв'язати всі проблеми, оскільки її впровадження означає лише застосування системного і систематичного підходу для досягнення, у першу чергу, бізнес-цілей вишу.

Ще один аспект покращення якості вищої освіти – це створення незалежних агентств із гарантування якості. Для України ця проблема доволі складна, як з огляду на відсутність попереднього досвіду, так і через деяке замовчування, а то й ігнорування цього питання. У той самий час робота таких агентств могла б стати не лише альтернативою державному ліцензуванню та акредитації, але й могла б сприяти в підготовці до проходження процедур комплексної перевірки. Незалежні агентства з гарантування якості вищої освіти в Україні могли б, на наш погляд, допомагати ВНЗ:

- отримувати достовірну інформацію про різноманітні аспекти їх діяльності і аналізувати подальші перспективи розвитку, наприклад, визначивши найбільш значущі для ВНЗ сектори освітнього ринку, який сегментується за навчальними програмами, рівнями освіти, регіональною диференціацією і розвитком мережі філіалів, віковими і гендерними вподобаннями, а також напрямками міжнародного співробітництва;
- при проходженні акредитації в авторитетних закордонних акредитаційних агентствах;
- у наданні інформаційної підтримки для привертання уваги потенційних абітурієнтів, роботодавців, спонсорів, меценатів, інституційних та індивідуальних інвесторів;
- у провадженні системного підходу до оперативного встановлення контактів із новими партнерами і налагодження зворотного зв'язку;
- у встановленні контактів із закордонними ВНЗ, підбираючи партнерів, які представляють найбільший інтерес, у визначенні напрямів спільної наукової творчості, створенні міжнародних шкіл і здійсненні систематичних академічних обмінів;
- у розповсюдженні передового вітчизняного і міжнародного досвіду, використовуючи принцип випередження інновацій і створюючи взірці і схеми розвитку ВНЗ на основі кращих показників найбільш конкурентноздатних навчальних закладів;
- у забезпеченні балансу інтересів усіх учасників освітнього ринку з метою формування нової культури довір'я.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Міністерством освіти і науки розроблено та опубліковано для громадського обговорення проект постанови КМУ «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Проект розроблено на виконання нового Закону «Про вищу освіту», відповідно до норм якого агентство є складовою системи забезпечення якості вищої освіти в Україні. Проект урядової постанови передбачає утворення Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти, а також затвердження його статуту. Основним завданням діяльності новостворюваного Національного агентства є реалізація державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Передбачається, що Національне агентство з забезпечення якості вищої освіти формуватиме вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розроблятиме положення про акредитацію освітніх програм, аналізуватиме якість освітньої діяльності вищих навчальних закладів.

Також агентство буде проводити ліцензійну експертизу, готувати експертні висновки щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності, погоджувати стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю тощо.

Для забезпечення виконання покладених завдань і функцій агентство матиме право залучати до проведення процедури акредитації освітньої програми незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, звертатися до суду з позовами щодо порушення законодавства у сфері забезпечення якості вищої освіти тощо.

Національне агентство складатиметься з двадцяти п'яти членів. Два члени делегуватимуться Національною академією наук та по одному – від національних галузевих академій наук; тринадцять членів обиратимуться з'їздами з числа представників вищів державної, комунальної та приватної форми власності; трьох членів оберуть спільним представницьким органом всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; двох – з'їздом представників органів студентського самоврядування вищів із числа осіб, які здобувають вищу освіту. Також у складі Національного агентства буде утворений комітет із питань етики, який розглядатиме питання академічного плагіату і вноситиме відповідні подання.

Досвід діяльності міжнародної спільноти щодо стандартизації освітніх інформаційних продуктів може бути трансформований у технології стандартизації всіх освітніх продуктів. Навіть упровадження такого підходу на рівні однієї країни робить процедуру стандартизації чіткою, цілеспрямованою, вільною від суб'єктивності, забезпечує ефективність взаємодії науковців та практиків, можливість гнучкої адаптації національних стандартів до міжнародних, зокрема, європейських. Особистісно зорієнтований вимір освіти, її неперервний характер відкриває перспективу для творчого розвитку людини і суспільства в цілому.

У цьому контексті цілісність і багатомірність освітнього процесу, його відкритість передбачає постійний творчий пошук викладача-педагога, його особистий розвиток і саморозвиток, спрямованість професійної діяльності на творчий розвиток учня й студента. Саме ця ідея знаходить своє активне відтворення в педагогічній творчості та в особистісно зорієнтованих педагогічних технологіях.

Список використаної літератури

1. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
2. Каменская Е. Виступ 12-13.03.2001р. в Російському університеті дружби народів на «круглому столі» з проблем якості вищої освіти : «Обеспечение качества высшего образования : российский опыт в международном контексте» // Alma Mater («Вестник высшей школы»). – 2001. – № 6. – С. 16.
3. Harvey L. External quality monitoring in the market place // Tertiary Education and Management. Vol. 3. – No. 1. – 1997. – P. 25–35.
4. Контроль качества обучения при аттестации : компетентностный подход : учебное пособие / И. Звонников, М. Б. Чельшева. – М. : Университетская книга, Логос, 2009. – 272 с.
5. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А. А. Андреев. – М. : ММИЭИФП, 2002. – 264 с.
6. Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 5–12.
7. Скок Г. Б. Как проанализировать собственную педагогическую деятельность : учеб. пособие [для преподавателей] / отв. ред. А. Ю. Кудрявцев. – М. : Пед. о-во России, 2000. – 102 с.
8. Сігаєва Л.Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст. : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої / Л.Є. Сігаєва / АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К. : П/П «ЕКМО», 2010. – 420 с.
9. Сігаєва Л. Є. Уміння й навички самостійної роботи у професійному становленні дорослої людини / Л. Є. Сігаєва, М. Г. Гордієнко; АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : ЕКМО, 2007. – 167 с.
10. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні [Текст] / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; розроб. Л. Є. Сігаєва. – К. : ЕКМО, 2009. – 44 с.

References

1. The Philosophical dictionary / under ред. I. T. Frolova (1987). Moscow. : Politizdat, 590 (in Russ.)
2. Kamenskaya, E. (2001). Appearance of the March 12-13 2001 yeas in Russian university of the friendship folk on «round table» on problem quality higher education: «Provision quality higher education : russian experience in international context»). Alma Mater («Herald of the high school»), № 6, 16 (in Russ.)

3. Harvey, L. (1997). External quality monitoring in the market place. *Tertiary Education and Management*, Vol. 3, No. 1, 25–35
4. Checking quality education at qualifications : competence approach : scholastic allowance / I. Zvonnikov, M. B. CHelysheva. Moscow : University book, Logos, 2009, 272 (in Russ.)
5. Andreev, A. A. (2002). *Pedagogic high school. The New deal*. Moscow : MAUP, 264 (in Russ.)
6. Lyashenko, O. I. (2005). Quality of the formation as base of the operation and development modern systems of the formation. *Pedagogika and psihologiya (Pedagogika I psihologiya)*, No. 1, 5-12 (in Ukr.)
7. Skok, B. (2000). What analyse own pedagogical activity : ucheb. allowance [for teachers]. Moscow : Ped. o-vo Russia, 102 (in Russ.)
8. Sigaeva, L. E. (2010). The Development of the formation adult in Ukraine (second half HH v. – begin HH_ v. : monograph / APN Ukraines, Institute of the pedagogical formation and formation adult APN Ukrainy. Kyiv : private enterprise «EKMO», 420 (in Ukr.)
9. Sigaeva, L. & Gordienko, M. (2007). Skills and skills of the independent work in professional formation of the adult person; APN Ukraines, Institute of the pedagogical formation and formation pupils. Kyiv : EKMO, 167 (in Ukr.)
10. The Concept of the development of the formation adult in Ukraine (2009). / APN Ukraines, Institute of the pedagogical formation and formation pupils; has developed. L. E. Sigaeva. Kyiv : EKMO, 44 (in Ukr.)

*Одержано редакцією 02.06.2015
Прийнято до публікації 09.06.2015*

Abstract. Sigaeva L. E., Bilobrovko T. I. The quality of higher education: general tendency of contemporaneity.

Introduction. In a new century, in the epoch of informatization and high-tech the competitiveness of countries in the world market to a great extent depends on the level of people education, development of their creative forces, readiness and ability to be taught again, to obtain new knowledge, live and work in the constantly changeable world. It is known in general lines, that location of country in the world is determined by the level of its education and culture.

Modern society needs highly educated and explained specialists which are able to execute the proper functions in state and private organizations, that is why the state is interested in providing of high quality of future specialists training.

Purpose. To come into the notice of research workers to the problem of quality of higher education as general tendency of contemporaneity.

Methods. Comparative and historian-search methods of the study of the problem higher education quality are used.

Results. Never before the problem of education quality in Ukraine do not have such important ideological, social, economic and technical value, as nowadays. Advancement of the problem of quality on the first plan is predefined by objective factors: on quality of human capitals and the level of the country development its global economic competitiveness; quality of education acquires an all greater value in providing of competitiveness of graduating students of higher school at the market of labor.

The problem of education quality in Ukraine became especially actual at last years. Bright expression of this tendency is the introduction of the proper positions to the normative documents, and also development of institute mechanisms which provide educational quality of higher educational establishments. The quality of education in Ukraine is examined mostly as: quality of educational environment; quality of realization of educational process; quality of the results of educational process.

With an output to the international educational programs quality of education must be examined as: degree of accordance of the real results of education the market state of affairs; index of material and technical and resource material well-being of educational process; complex index of factors of prestige and economic efficiency of education; index of perfection of maintenance, technologies and system of evaluation of achievements.

Quality of higher education is interpreted as a complex of descriptions of results of educational process in higher educational establishment, which determine the successive, effective formation of competence, professional consciousness, organizational culture, ability, to the self-education. Quality of higher education in pedagogical literature is determined as a difficult category, which combines quality of personality, quality of educational content and quality of educational technology.

Originality. In the article authors reveal the notions of «quality of education», «quality of the higher education», define three main approaches to estimate education quality: reputation, effective; motivate need of the creation of independent agency on provision the quality of education.

Conclusion. The experience of international association activity in relation to standardization of educational informative products can be transformed in technology of standardization of all educational products. Even introduction of such approach at the level of one country does procedure of standardization clear, purposeful, free of subjectivity, provides efficiency of co-operation of research workers and practical workers, possibility of flexible adaptation of national standards to international, in particular, European.

Personality orientated measuring of education, its continuous character opens prospect for creative development of a person and society on the whole. In this context integrity and multidimensionality of educational process, its openness is foreseen by the permanent creative search of a, its personal development and self-education, orientation of professional activity on creative development of student and pupil. Exactly this idea finds the active recreation in pedagogical creation and in the personality orientated pedagogical technologies.

Key words: *education, quality of education, quality of higher education, system of quality, higher educational establishments, competence, competence approach, pedagogical technologies.*

УДК 378.147.88: 502/504

Спрягайло О.В., завідувач кафедри екології та агробіології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат біологічних наук

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ЕКСПЕДИЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Показано необхідність і можливість проведення природоохоронно-навчальних практик для студентів природничих спеціальностей вищих навчальних закладів України. Комплексну навчально-експедиційну практику схарактеризовано як важливий елемент цілісної системи формування практичних умінь і навичок студентів природничих спеціальностей. Наведено приклади використання природного потенціалу територій для узагальнення теоретичних відомостей із ряду навчальних предметів та можливості розв'язання ряду важливих суспільних задач, що пов'язані з екологічним вихованням, збереженням історико-культурних і природних пам'яток, науковими дослідженнями. Оцінено можливий соціальний ефект від комплексного підходу до організації навчальної практики з одночасним проведенням природоохоронної, наукової, просвітницької та виховної роботи.

Ключові слова: *навчально-експедиційна практика, екологічне виховання, біорізноманіття, флора, фауна, ландшафти, поліфункціональність, екотуризм.*

Постановка проблеми. Навчальні практики студентів природничого циклу є невід'ємною і обов'язковою умовою становлення висококваліфікованого фахівця в галузі біології чи екології, оскільки предметом дослідження в цьому випадку є навколишнє середовище та його окремі компоненти.

Крім підтвердження отриманих студентами в аудиторних умовах теоретичних відомостей, польові практики сприяють формуванню спостережливості, можливостям побудови причинно-наслідкових зв'язків, розвитку здатності до аналітичного оцінювання природних явищ і дозволяють через особисті переживання й власні емоції формувати екологічно спрямовані та мотиваційно-ціннісні уявлення про природу.

У більшості навчальних планів природничих спеціальностей передбачено проведення навчальних практик у природі, проте часто їх організація пов'язана з рядом